EDEBİYAT

Aydın Kimliği, Şahsiyeti ve Şairliğiyle

BENİM ÂKİF'İM

HASAN KAPLAN

DBY
dünbugün yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

"dün"den öğrendiklerinle "bugün"ü yaşamak "yarın"ları aydınlatır.

DBY

"**dün**"den öğrendiklerinle
"**bugün**"ü yaşamak
"**yarın**"ları aydınlatır.

© 2026, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım ve araştırma amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında bu eser, yayıncının yazılı izni olmaksızın tamamen veya kısmen kopyalanamaz; elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz. **Bu eserin tamamen veya kısmen taranarak ya da başka yollarla veri kümelerine dâhil edilmesi; yapay zekâ modellerinin eğitilmesi, geliştirilmesi veya iyileştirilmesi ile metin ve veri madenciliği amacıyla kullanılması yayıncının önceden alınmış yazılı iznine tabidir. Bu kullanımlara ilişkin tüm haklar saklıdır.**

Aydın Kimliği, Şahsiyeti ve Şairliğiyle
BENİM ÂKİF'İM

Hasan Kaplan (Prof. Dr.)

DBY Yayınları: 555
Edebiyat: 304

Sertifika No: 52315
ISBN 978-625-5905-67-8
1. Basım: İstanbul, 2026

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür
Kapak/Mizanpaj: DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Birlik Baskı Ozalit
ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

DÜN
BUGÜN
YARIN™
YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4 Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr • Tel.: +90 212 526 98 06

DBY YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Ön Söz 9

I. BÖLÜM

Âkif'in Entelektüel Kimliğinin İzinde 15
Çok Dilli Okuma Kültürü 16
Sporla Çelikleşen Bir İrade 38
Musikiye Duyarlı Bir Kalp 44

II. BÖLÜM

Âkif'in İnsani Boyutu: Şahsiyetinden Örnekler 51
Marş Müsabakasındaki Onurlu Duruşu 51
Vefanın ve Bağlılığın Sembolü Dostlukları 54
Bir Ömür Süren Vefası 57
Vaadine Sadakati 58
İlme ve İrfana Saygısı 59
Haksızlık Karşısındaki Tavrı 60
Vatan Sevgisinin Gözyaşları 61

III. BÖLÜM

Dili Yok Kalbimin Ondan Ne Kadar Bizarım: Milletin Derdiyle Dertlenen Bir Şair 63
Âkif Bir Cemiyet İnsanıdır 64
Milletin Derdiyle Dertlenir 66

Âkif Bir Aksiyon İnsanıdır 82
Çalışmaktan Başka Yol Yok 90
Yeise Karşı Mücadele 96

Sonuç ve Değerlendirme 103

Kaynakça 107

"dün"den öğrendiklerinle "bugün"ü yaşamak "yarın"ları aydınlatır.

ÖN SÖZ

Mehmet Âkif Ersoy; edebî kudreti, ahlakı ve aksiyonuyla Türk edebiyatı ve düşünce tarihinin önemli şahsiyetlerinden biridir. Onu tanımlamak için "şair", "mütefekkir", "aydın", "cemiyet insanı" veya "aksiyon adamı" gibi kavramlardan her biri bir yönüyle doğru fakat tek başına yetersizdir. Çünkü Âkif, bu niteliklerden yalnızca birini taşıyan bir şahsiyet değildir. Asıl vurgulanması gereken tarafı, bütün bu özelliklerin aynı hayat içerisinde birbirini besleyerek bir bütün hâline gelmesidir.

Âkif çoğunlukla *İstiklâl Marşı*'nın şairi olarak hatırlanır. Bu hatırlayış elbette haklı ve anlamlıdır. Ancak Âkif'i yalnızca *İstiklâl Marşı*'na, hatta *Çanakkale Şehitleri*, *Bülbül*, *Leylâ* ve *Necid Çöllerinden Medine'ye* gibi şiirlerine indirgemek, onun şahsiyetinin önemli bir kısmını gözden kaçırmak olur. Çünkü *İstiklâl Marşı*'nı yazan Âkif ile Arapça, Farsça ve Fransızcayı derinlemesine bilen, Batı edebiyatını yakından takip eden, müspet bilimlere ilgi duyan; güreşen, yüzen, yürüyen, ney üfleyen; dostluğa ve vefaya büyük değer veren, haksızlık karşısında susmayan; yoksulun, yetimin, hastanın ve kimsesizin derdiyle hemhâl olan Âkif aynı kişidir. Bu kitabın temel gayesi, işte bu bütünlüğü ortaya koyabilmektir.

Bu kitabın hikâyesi, 11 Nisan 2025 tarihinde başlayan bir okuma ve araştırma sürecine uzanıyor. TBMM Başkanı Sayın Prof. Dr. Numan Kurtulmuş'un himayelerinde ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi koordinasyonunda düzenlenen "4 Şehir, 4 Mekân, 4 Âkif" sempozyumu kapsamında, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesinde "Mehmet Âkif'in Feraseti ve Hatay Meselesinin Manevî Cephesi" oturumunda bir konuşma yaptım. Âkif'i bir entelektüel ve dava insanı olarak ele aldığım bu konuşmanın salonda karşılık bulması, dinleyicilerin ilgisi ve özellikle Âkif üzerine yeniden düşünmenin bende uyandırdığı heyecan, daha önce yaptığım okumaların yönünü değiştirdi. Bu defa yalnızca onun eserlerini değil, eserlerinin arkasındaki insanı daha yakından anlamaya yöneldim.

Konuşmanın ardından Âkif üzerine okumalarımı sürdürdüm. Bu okumalar ilerledikçe hakkında çok sayıda biyografi, hatıra, inceleme ve araştırma bulunan bir isim üzerine yeni bir çalışma hazırlamanın öncelikle şu soruya cevap vermeyi gerektirdiğini düşündüm: Bu kadar çok yazılmış bir şahsiyet hakkında yeni ne söylenebilir? Bu soruya verilebilecek cevaplardan biri, Âkif'in hayatına ve şahsiyetine ilişkin bilgilerin farklı kaynaklarda, farklı bağlamlarda ve çoğu zaman birbirinden bağımsız biçimde yer almasıdır. Onun şairliği, dünya görüşü, eğitim hayatı, mesleği, dil ve edebiyatla ilişkisi, spora ilgisi, musiki merakı, dostlukları, aile hayatı, cemiyet faaliyetleri ve Millî Mücadele yıllarındaki çalışmaları üzerine önemli malzeme bulunmaktadır. Bu malzemenin bir araya getirilmesi, Âkif'in hayatının farklı alanlarını birbirinden koparmadan değerlendirmeye imkân vermektedir.

Bu kitap kapsamlı bir Âkif biyografisi olma iddiasında değildir, onun bütün şiirlerini yeniden değerlendirmeyi de amaçlamamaktadır. Bunun yerine farklı kaynaklarda yer alan bilgi ve tanıklıklardan hareketle, Âkif'in aydın kimliğini,

şahsiyetini ve şairliğini birlikte düşünmeyi hedeflemektedir. Kitabın adındaki üç kavram da bu yaklaşımın ürünüdür. "Benim Âkif'im" ibaresi ise tüm bu metinlerin ve tanıklıkların ardından yazarın kendi zihninde oluşan şahsi Âkif tasavvuruna işaret etmektedir.

"Aydın" başlığında Âkif'in farklı diller ve edebiyatlarla kurduğu ilişkiye; Arapça, Farsça ve Fransızcaya vukufuna, Batı'daki ilmî ve edebî gelişmeleri takip etmesine odaklanılmıştır. Bunlar yalnızca biyografik bir ayrıntı olarak değil, onun zihin dünyasının oluşumunda etkili olan unsurlar olarak ele alınmıştır. Arapça ve Farsça, klasik İslâmî kaynaklara ve Doğu edebiyatına ulaşmasını sağlarken Fransızca, Batı edebiyatıyla ve dönemin düşünce dünyasıyla kurduğu ilişkinin bir boyutunu oluşturmuştur.

"Şahsiyet" başlığında fikirlerinin ve sanatının arkasındaki insana bakılmıştır. Dostlukları, vefa anlayışı, verdiği sözlere bağlılığı, ilim ve sanat çevresindeki kişilere yaklaşımı, haksızlık karşısındaki tavrı ve hayatındaki bazı tercihler bu bölümün konularını oluşturmuştur. Buradaki amaç, Âkif hakkında yerleşmiş değer yargılarını tekrarlamak değil; bu yargıların hangi olay, tanıklık ve davranışlarla desteklenebileceğini ortaya koymaktır.

"Şair" başlığında ise Âkif'in şiiri, yaşadığı toplum ve dönemle ilişkisi içinde ele alınmıştır. Gündelik hayat, yoksulluk, savaş, toplumsal çözülme, cehalet ve ümitsizliğin yanı sıra çalışma azmi ve gayret onun şiirlerinde geniş yer tutmuştur. Şiirleri doğrudan hayat ve mücadelenin içinde doğduğu için kitabın son bölümünde, Âkif'in şairliği ile cemiyet ve aksiyon insanı yönü bir arada değerlendirilmiştir. Bu üç başlık birbirinden bağımsız düşünülmemelidir. Âkif'in hangi kaynaklardan beslendiği, bu birikimin şahsiyetine nasıl yansıdığı ve toplumsal meseleler karşısındaki tavrını nasıl

şekillendirdiği, kitabın farklı bölümlerinde birbirine bağlanan unsurlardır. "Aydın", "şahsiyet" ve "şair" başlıkları üç ayrı Âkif portresi çizmekten ziyade aynı insanın farklı yönlerini görebilmek için seçilmiştir.

Çalışmada mümkün olduğunca *Safahat*'tan ve Âkif'i yakından tanıyan kişilerin hatıra ve tanıklıklarından yararlanılmıştır. Mithat Cemal Kuntay, Eşref Edib Fergan ve Hasan Basri Çantay gibi isimlerin Âkif'e ilişkin aktarımları, özellikle onun gündelik hayatı ve insan ilişkileri bakımından önemli bir malzeme sunmaktadır. Bunun yanında Âkif'in hayatı ve eserleri üzerine yapılmış araştırmalar ile biyografik ve edebî çalışmalara da başvurulmuştur. Böylece hatıra niteliğindeki bilgilerin, diğer kaynaklarla birlikte değerlendirilmesine dikkat edilmiştir.

Çalışmanın kişisel bir çıkış noktası da vardır. Âkif üzerine yaptığım ilk okumalar ile bu kitabı hazırlarken gerçekleştirdiğim okumalar arasında önemli bir fark olduğunu söyleyebilirim. İlkinde daha çok eserleri ve fikirleriyle karşılaştığım Âkif, zaman içerisinde farklı kaynaklar ve tanıklıklar aracılığıyla gündelik hayatı, ilgileri, ilişkileri ve tercihleriyle birlikte karşıma çıktı. Bir şiirin arkasındaki düşünceyi anlamak kadar, o düşüncenin şairin hayatındaki karşılığını araştırmak da benim için çalışmanın önemli bir parçasına dönüştü. Bu nedenle kitap boyunca tarihî hadiselerin yanında, ilk bakışta ikincil görünen ayrıntılara da yer verdim. Bir dostluk ilişkisi, verilen bir söz, bir meslekî uğraş, bir okuma alışkanlığı, spora veya musikiye duyulan ilgi tek başına bir şahsiyetin bütününü açıklayamaz. Ancak bu ayrıntılar bir arada değerlendirildiğinde, biyografik kaynaklarda çoğu zaman genel ifadelerle tanımlanan bir insanın daha somut bir portresine ulaşmak mümkün olabilir.

Bu kitapla Âkif'i yalnızca bilinen birkaç şiiri ve tarihî kimliği üzerinden değil, farklı yönleriyle birlikte okumaya bir vesile oluşturmayı amaçladım. Eğer kitap, okurun zihninde *İstiklâl Marşı*'nın şairinden daha geniş bir Âkif tasavvurunun oluşmasına katkı sağlar ve onun şiirlerine, düşüncelerine ve hayatına yeniden bakma isteği uyandırabilirse amacıma ulaştığıma kani olacağım. Çünkü Mehmet Âkif'i anlamak için yalnızca onun ne söylediğine değil; hangi birikimden hareketle söylediğine, nasıl bir hayat yaşadığına ve sözlerinin kendi hayatındaki karşılığına da bakmak gerekir. Bu kitap, böyle bir bakışın mütevazı bir denemesidir, "benim Âkif'im"dir.

Hasan Kaplan
Ankara, 2026

KAYNAKÇA

Ayçiçeği, Bünyamin (ed.). *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si*. İstanbul: DBY Yayınları, 2024.

Çantay, Hasan Basri. *Âkifnâme*. haz. Hasan Karayiğit. İstanbul: Erguvan Yayınevi, 2008.

Çoruk, Ali Şükrü. "İttihat ve Terakki Tarafından Birinci Dünya Savaşı Sırasında Basın ve Edebiyat Dünyasına Yapılan Örtülü Ödenek Harcamaları". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 58/1 (2018), 75-97.

Durmuş, İsmail. "Müberred". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 31/430-433. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Düzdağ, M. Ertuğrul. *Mehmed Âkif Ersoy Tefsir Yazıları ve Vaazlar*. Ankara: DİB Yayınları, 2. Basım, 2013.

Erişirgil, Emin. *Ölümünün 50. Yılında İslâmcı Bir Şairin Romanı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.

Ersoy, Emin Âkif. *Babam Mehmet Âkif İstiklal Harbi Hatıraları*. haz. Yusuf Turan Günaydın. İstanbul: Kurtuba Kitap, 2010.

Fergan, Eşref Edib. *Mehmed Âkif Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları*. haz. Fahrettin Gün. İstanbul: Beyan Yayınları, 2011.

Gülendam, Ramazan. *Milletin Derdiyle Dertlenen Bir "Hisli Yürek"*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2016.

Gün, Fahrettin. "Mehmet Âkif'in Hayatındaki Safhalar". *100. Yılında İstiklâl Marşı ve Mehmed Âkif*. ed. Mehmet Tuğrul - Nuri Salık. 235-247. Ankara: TBMM Yayınları, 2022.

"dün"den öğrendiklerinle "bugün"ü yaşamak "yarın"ları aydınlatır.

İnan, Ruhi. "Tanımlayıcı ve Tamamlayıcı Kurmaca Bir Figür Olarak Akif'in Mekânları". *MAKÜ-Mehmet Akif Ersoy Dergisi (MAED)*, 1/1 (2023), 1-12.

İz, Mahir. *Yılların İzi*. İstanbul: Kitabevi, 2. Basım, 1990.

Kara, İsmail. *Mehmet Akif Ersoy Şair Bir Mütefekkirin Dünyası*. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları, 2025.

Karakoç, Sezai. *Mehmed Âkif*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 12. Basım, 2011.

Kuntay, Mithat Cemal. *Mehmet Âkif Ersoy Hayatı, Seciyesi, Sanatı*. İstanbul: Everest Yayınları, 2. Basım, 2023.

Kurnaz, Cemal. *Milletin Şairi Mehmet Âkif*. İstanbul: Muhit Kitap, 2021.

Kurnaz, Cemal vd. *Safahat Mehmet Âkif Ersoy*. İstanbul: MEB Yayınları, 2001.

Kuşçuzade, Münir. "Sünnette Spor". *International Journal of Science Culture and Sport* 4 (2015), 396-403.

Mazıoğlu, Hasibe. "Mehmet Âkif Ersoy". *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*. 583-600. Ankara: TDK Yayınları, 2. Basım, 2014.

Meriç, Cemil. *Kültürden İrfana*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1986.

Okay, Orhan. *Silik Fotoğraflar*. İstanbul: Ötüken, 2001.

Okay, M. Orhan – Düzdağ, M. Ertuğrul. "Mehmet Âkif Ersoy". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 28/432-439. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

Öksüzoğlu, Osman. *Mehmet Âkif'in Mûsikî Dünyası*. İstanbul: alBaraka Yayınları, 2021.

Özçelik, Mustafa. *Bir Hisli Yürek Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Muhit Kitap, 2. Basım, 2022.

Öztürkçü, İbrahim. "Mehmet Akif'in Fransızca'dan İlk Tercümesi: Uranie". *Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı*. ed. Bahtiyar Aslan. 305-316. Balıkesir: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Yayınları, 2021.

Süleyman Nazif. *Mehmed Âkif, (Orijinal Metin, Sadeleştirilmiş Metin ve Notlar)*. haz. Mustafa Kurt. Ankara: Cümle Yayınları, 2015.

Tansel, Fevziye Abdullah. *Mehmed Âkif Ersoy Hayatı ve Eserleri*. haz. Abdullah Uçman. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 4. Basım, 2021.

Tarlan, Ali Nihat. *"Mehmet Akif" Konferansı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi, 1939.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Mehmet Âkif ve Cemiyetimiz*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2. Basım, 2006.

Topçu, Nurettin. *Mehmet Âkif*. İstanbul: Hareket Yayınları, 1970.

Turinay, Necmettin. *Mehmet Akif Ersoy Şiir Külliyatı Safahat, İstiklâl Marşı'nın Yüzüncü Yılına Armağan -I*. Ankara: TBMM Yayınları, 2021.

Turinay, Necmettin vd. *Mehmet Akif'in Mektupları 1*. Ankara: TBMM Yayınları, 2021.

Tülücü, Süleyman. "Şenferâ". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 38/535-537. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Tülücü, Süleyman. "Muallakât". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 30/308-310. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Yetiş, Kâzım. *Mehmet Âkif'in Sanat-Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler*. Ankara: AKM Yayınları, 1992.

Aydın Kimliği, Şahsiyeti ve Şairliğiyle

BENİM ÂKİF'İM

"Görünmeyen taraflarıyla Âkif daha faziletliydi."
Mithat Cemal Kuntay

Mehmet Âkif Ersoy çoğunlukla İstiklâl Marşı'nın şairi olarak hatırlanır. Oysa İstiklâl Marşı'nı yazan Âkif ile Arapça, Farsça ve Fransızcaya hâkim olan, Doğu klasikleriyle birlikte Batı edebiyatını ve müspet bilimleri yakından takip eden; İstanbul Boğazı'nı yüzerek geçen, kispet giyip güreşen, ney üfleyen ve seccadesinin yanı başında klasik müzik plakları dinleyen Âkif aynı kişidir. Vefat eden sınıf arkadaşının üç çocuğunu öz evlatlarından ayırmaması, kar fırtınasında sırf verdiği sözü tutmak için yollara düşmesi, başkasına yapılan haksızlık karşısında memuriyetinden tereddütsüz istifa etmesi ve Ankara'nın sert kışında sırtında paltosu yokken İstiklâl Marşı ödülünü reddetmesi, onun ahlak anlayışının kendi hayatındaki somut karşılıklarıdır.

Bu sağlam karakter, Âkif'in şairliğine ve cemiyet içindeki mücadelesine de doğrudan yön vermiştir. "Kendimi milletimin huzurunda gördüğüm günden beri sanattan ziyade cemiyeti düşünmek istedim." diyen şair; yüzünü sokağa dönerek küfe altındaki yetimin, kimsesiz ihtiyarın, şiddete uğrayan kadının, yoksul köylünün ve savaşlarla sarsılan bir milletin ıstırabını bütün gerçekliğiyle dizelerine taşımıştır. Üstelik o, toplumsal yaraları yalnızca kalemiyle dile getirmekle yetinmemiş; Balkan Savaşları'ndan I. Dünya Savaşı'na, Necid çöllerinden Millî Mücadele Anadolu'suna kadar kürsülerde ve sahada bizzat sorumluluk üstlenen bir aksiyon insanı olmuştur. Tembelliğe, cehalete ve sahte tevekkül anlayışına karşı çıkan Âkif, en buhranlı günlerde bile ümitsizliği reddederek kurtuluşu "Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol" ilkesinde görmüştür.

Aydın Kimliği, Şahsiyeti ve Şairliğiyle: Benim Âkif'im, Âkif'in yakın dostlarının hatıralarını, mektuplarını ve farklı kaynaklarda yer alan tanıklıkları Safahat'la birlikte değerlendirerek onun hayatı ile şiiri arasındaki ilişkiyi ortaya koyuyor. Şiirlerinde dile getirdiği değerlerin kendi hayatındaki karşılığını, düşüncelerinin beslendiği kaynakları ve toplumsal meseleler karşısındaki tavrını birlikte ele alıyor. Böylece Âkif'i yalnızca eserleriyle değil, düşünceleri, tercihleri, ilişkileri ve yaşadığı hayatla tanımak isteyen okura farklı bir bakış sunuyor.

DBY
"**dün**"den öğrendiklerinle "**bugün**"ü yaşamak "**yarın**"ları aydınlatır.
ISBN 978-625-8686-67-8
9 786258 686678